

A la recerca de la presó del Caudillo

JOAN-LLUÍS LLUÍS
ESCRITOR

EDITORIAL | UCRONIA | PASSAT | MEMÒRIA

Un món possible

Tant és si Edward Bloom no va pescar mai el peix més gran del Mississipí, el que compta és el relat. *Big Fish* és una meravella sobre la plasticitat del record i la necessitat de reescriure el passat d'acord amb les exigències del personatge, pensant en el llegat del futur. Stalin, que considerava que la veritat era una perspectiva subordinada al règim, ho sabia molt bé; és per això que va fer esborrar Trotski, i qualsevol dissident incòmode, de la història gràfica de la Unió Soviètica. Si no hi sortien, no existien. El poder de la imatge en la construcció dels imaginaris col·lectius és inqüestionable. Joan Fontcuberta ha jugat diverses vegades amb aquesta idea –i amb la nostra credulitat– per crear passats paral·lels: històries tan increïbles com versemblants perquè, ai las, es recolzen en la fotografia com a prova documental irrefutable. El seu treball, com el de Jordi V Pou, es presta a l'equivoc i provoca desconcert. Ambdós reescriuen la història a través dels canons estètics de la societat de la informació i ens conviden a estar alerta, a educar la mirada. El primer ens ha descobert falsos exploradors i astronautes que haurien caigut en l'oblit; el de Lleida juga amb un somni més humit, com Juan Cal en aquest número: la Segona República arriba fins als nostres dies.

Les ucronies sempre ens plantegen una pregunta condicional i llaminera: què hauria passat si? El punt d'inflexió de la nostra història contemporània és la guerra civil, quan la victòria dels rebels feixistes va enterrar el país en l'ostracisme. D'aquell pou, quaranta anys més tard de la mort de Franco per causes naturals, no tothom té clar que n'haguem sortit del tot. Villaró i Lluís han coincidit en un mateix parricidi nacional: matar *el Caudillo*. Les seues novel·les no són una explicació de la realitat en indicatiu perfet sinó en subjuntiu plusquamperfet. Una vàlvula per alliberar frustracions davant la impossibilitat de viatjar en el temps i canviar el passat. En una de les ucronies futuristes més exitoses del cinema, *Terminator* aterra al nostre present amb la missió de matar Sarah Connor, mare del líder de la resistència humana en un futur distòpic. La historiografia és la disciplina que interpreta el passat, que fins i tot sembla que aconsegueix entendre'l. La ficció només ens ofereix, com si això fos poc, la bonica idea que un altre món era possible, que cada dia vivim *moment divergents* per escollir el camí que volem seguir, el món real que volem construir. ■

Edita Diari Segre SLU **President** Robert Serentill Utgés **Director Executiu** Juan Cal **Director de Redacció** Santiago Costa **Subdirectora** Glòria Farré **Consell de Redacció** R. Banyeres, J. Barrull Castellví, C. Díaz, Tx. Martínez. **En aquest número** Joan-Lluís Lluís, Albert Villaró, Jordi V. Pou, Juan Cal, J. Barrull Pelegrí, Lorenzo Plana, Marisa Torres Badia i Alice Tapiol Breeze. **Diseny** Miquel Àngel Poch **Impressió** Lerigraf, C. Premsa, 2 – Alcoletge **DL** L-1771-2015 **Periodicitat** mensual.

Primer, trobar un mapa. I que sigui de paper, per seguir amb els dits les rutes dels protagonistes, talment com ho haurien fet ells, als anys quaranta.

Un mapa gastat, amb els plecs massa marcats i el paper esgrogueït. I cronològicament tan proper com sigui possible als anys quaranta. Em decanto per un mapa Michelin, número 43 de la sèrie groga, a 1/400.000, i es titula sobriament *Zaragoza-Barcelona*. Un mapa del 1962. Quant de temps feia que no havia desplegat un mapa? Així, en tot cas, veig el tram dels Pirineus que m'interessa, encara que estigui embrutit per la versió franquistes dels topònims del Principat. Anem per feina: si un dictador espanyol caigut volgués fugir cap a Andorra sense ser interceptat per forces armades catalanes, per on passaria? Descarto de seguida la carretera de la Seu d'Urgell. Massa evident i massa poc èpic. En quin centímetre de mapa trobaré l'èpica que necessito? No és pas que en necessiti molta, al capdavant l'ofici de novel·lista consisteix també a saber crear atmosferes des del no-res i, per tant, l'èpica pot néixer a tot arreu; a l'ombra d'un brot de menta, pot néixer.

Ja fa una estona que Estamariu m'ha atret l'atenció. Que no és un nom de vora mar, Estamariu? Aquest topònim com a contralloc és seductor, perquè si desestabilitza una mica el lector com em desestabilitza a mi, hauré marcat un punt. Verifico, però, el seu origen etimològic i el bon doctor Joan Coromines, amb el seu *Onomasticon Cataloniae*, em confirma que res de platja. Estamariu no té res a veure amb un tamariu. Molt bé. Ja sé on l'Exèrcit Lliure de Catalunya detindrà Francisco Franco.

He d'anar a verificar, però, que aquest poble convingui al meu propòsit. La carretera que hi porta m'agrada: estreta, sinuosa, inacabable. Un bon presagi. I el poble també. Allargassat però concentrat, fàcilment assetjable per un exèrcit decidit a tallar el camí a un Caudillo de pellerinques. Em fixo en el nom de les cases i m'adono –a la meua comarca, el Rosselló, les cases no tenen nom– de la seva força narrativa. He d'escollir la casa. La casa on decidí que Franco haurà passat els seus últims dies de llibertat. Ha de ser una casa gran, a prop de l'església i amb un nom atractiu. Cal Perotes.

I després la resta, on s'aplegaran els vençuts, on es reuniran els vencedors, on pararan els oficials de l'Exèrcit Lliure de Catalunya, on intentarà brillar una última vegada Queipo de Llano el Monstruós. Ara falta el més difícil, escriure-ho. Saber narrar-ho, posar-hi la dosi correcta d'èpica. Tenir l'ambició d'injectar-hi literatura.

I una vegada escrita la novel·la, una vegada publicada sota els auspicis del Premi Sant Jordi i d'Òmnium Cultural –i amb la recança mai apaivagada de no poder abraçar Jordi Cuixart, el seu president–, què he de fer? He de trucar a l'ajuntament. Ho sé des del primer dia. No puc deixar que s'escampi *Jo soc aquell que va matar Franco* sense anar a Estamariu, sense explicar a la gent d'Estamariu per què vaig escollir el seu poble, sense presentar disculpes per les escenes dures –les més dures de la novel·la– que hi transcorren. Parlo amb el batlle, Pere Navinés, i ens posem d'acord. Hi aniré a trenc d'estiu. Penso que serà una presentació modesta però segurament entranyable. No sé, però,

que serà més que entranyable, no sé que serà la presentació més multitudinària de la cinquantena que porto fins ara amb aquesta novel·la.

Quan s'apropava Sant Jordi i que ja estava immersit en la ronda de promocions, vaig topa amb Albert Villaró, a Barcelona. Sabia que la seva segona novel·la del cicle de mossèn Farràs posava en escena la mort anticipada de Franco. I pensava que valdria la pena que parléssim públicament, tots dos, d'aquesta necessitat de matar Franco. El que ignorava és aquesta coincidència còsmica: Albert Villaró viu a Estamariu. Què m'estàs dient, Albert? Tu, autor d'una novel·la en què mates Franco, vius al poble en què jo faig que Franco estigui detingut? En aquest poble de cent-vint habitants? A partir d'aquí, tot prenia sentit: la presentació a dues veus, amb l'afegit de Xavier Antich com a mestre de loquacitat, les més de cent persones aplegades a l'església de Sant Vicenç, la festa popular al

mig del poble. La foto amb l'amo de Cal Perotes. Res d'això no hauria estat possible sense l'ajuntament d'Estamariu i Òmnium Cultural de l'Alt Urgell. Res no hauria estat possible sense la necessitat imperiosa que tenim els catalans de desfer-nos del cadàver de Franco, un cadàver que encara palpita i voldria, de nou, mossegar-nos. ■

ValleAventura Park.
San Lorenzo de El Escorial,
Madrid. Abril 2004.

Yo también quise matar a Franco

JUAN CAL
PERIODISTA | ESCRIPTOR

Yo también quise matarlo, a él, al dictador, a la maldad hecha cuerpo, a la causa de todos nuestros males. Me gustaría haberlo ejecutado con precisión quirúrgica, con detalle, como si fuera lo único que podía haber pasado en una España capaz de superar la condena de vivir inmersa en la tragedia, sin posibilidad de redención. La República era esa redención y él la frustró, la evitó con un golpe brutal e inmisericorde. Merecía esa muerte literaria, esa venganza de papel que es el consuelo de los que sueñan otros mundos, otros escenarios y otros finales para las historias. Podía haber elegido una muerte prematura, cuando se fue a la legión, a manos de un levantisco rifeño, un sicario de Abdelkrim. Nada de combates singulares, ni de duelos épicos. No, la muerte lenta y dolorosa causada por un choque séptico a causa de la infección adquirida en el hospital tras el tratamiento de una herida de sable oxidado. Muerto entre escalofríos y estremecimientos, entre delirios causados por la fiebre y un creciente dolor intestinal que provocaba la rigidez de su abdomen. Una muerte dolorosa y cruel, producida mucho antes de merecer esa clase de muerte, cuando solo era un joven general ambicioso y arribista, ultraconservador y dócil con sus mandos.

¿Quién no ha querido matarlo? Todos los jóvenes de mi generación, los nacidos entre los años cincuenta y los sesenta, fantaseamos con esa posibilidad y si no lo hicimos no fue por falta de ganas, sino por miedo a las consecuencias. ¿Cómo habría sido la Historia si el general hubiera fallecido mucho antes del 36? Se habría dado igual el golpe? ¿Habría triunfado? ¿La República se habría salvado? Cuesta imaginar una sola hipótesis en la que un militar legitimista consiguiera imponer sus criterios a la mayoría de golpistas que se conjuraron contra el régimen político legítimo; pero hubo militares leales a la República, dispuestos a aceptar las órdenes de Azaña y a acatar las leyes emanadas de un Congreso votado por los ciudadanos españoles. Es posible, por tanto, que si hubiese faltado uno de los protagonistas del acontecimiento histórico, todo el episodio podría cambiar, ser diferente, favorable a una versión optimista de la España dispuesta a la reconciliación, donde las clases poderosas aceptasen el imperio de la mayoría popular y estuvieran dispuestos a renunciar a parte de sus privilegios para favorecer la construcción de una sociedad más justa.

¿Sería España una república popular bajo la órbita soviética? Eso insinuaban los políticos de derechas de la época y puede que esa fuera la realidad que le esperaba al país, pero también cabe la posibilidad de que, justo después de las elecciones generales del 36 en las que resulta vencedor el Frente Popular, la ayuda francesa al gobierno de Casares Quiroga produce una alianza entre los dos países y una aproximación entre los socialistas radicales franceses y la izquierda republicana española de manera que se fortalecen las fuerzas más centristas y dialogantes del panorama político de cada país. Édouard Daladier y Casares facilitaron un acuerdo entre Leon Blum y Manuel Azaña que permitió al gobierno español afrontar con calma los conflictos revolucionarios impulsados por la CNT y, al mismo tiempo, logró convencer al presidente catalán Lluís Companys de que Catalunya podía ser el nexo ideal entre las dos repúblicas, abandonando así cualquier veleidad secesionista manifestada en los hechos de octubre del 34.

Esa amistad entre una república francesa menos convulsa, bajo presidencia de Leon Blum con el Frente Popular, y una república española más moderada, gracias al bloqueo de las fuerzas de izquierda, permitió consolidar una alianza de ayuda mutua que obligaría al gobierno español a intervenir en la Segunda Guerra Mundial con los países del mundo libre contra el Eje de aliados fascistas encabezados por Hitler en Alemania y Mussolini en Italia.

Es verdad que algunos generales nostálgicos (Mola, Sanjurjo, Queipo de Llano) de los tiempos del interven-

cionismo y de los pronunciamientos, estuvieron a punto de causar un sangriento enfrentamiento civil, pero la falta de apoyo en la mayoría de los cuarteles, por la inexistencia de un militar carismático capaz de arrastrar a la mayoría, hizo que se frustrase la intentona golpista. Algo parecido ocurría en Francia, donde algunos veteranos de la Primera Guerra Mundial, como Pétain, sentían aversión por Blum, por su condición de judío y admiraban de forma más o menos explícita a Adolf Hitler por su oposición al comunismo y al judaísmo. Ambos sectores carecieron de fuerza para imponerse, gracias a la cooperación entre ambos países y finalmente una coalición franco-española frenó el avance alemán en la línea Maginot y, con una fuerza militar conjunta que operó desde los Pirineos, se opuso a la creación de un estado libre comandado por el veterano Mariscal Pétain.

La guerra fue mucho más corta. La armada francesa

permaneció intacta porque no fue necesario el hundimiento de Toulon ya que todo el ejército se mantuvo leal a la República. Los jóvenes generales Leclerc y de Gaulle se hicieron cargo de un ejército renovado tanto a nivel de mandos como de material por la venta de material británico y ruso a las fuerzas armadas de los dos países, dos de los peor dotados de la época.

El 1 de abril de 1940, un año después del inicio de la contienda, el presidente de la República Española, Manuel Azaña, anunció el fin de las hostilidades, la detención de Hitler –que sería juzgado por un tribunal internacional– y un acuerdo honorable con Alemania e Italia para evitar las humillaciones que causaron las heridas del armisticio de la primera gran guerra. Mussolini murió asesinado por un grupo de partisanos en el norte del país, cerca de la frontera de Austria. España es hoy una de las democracias más avanzadas y respetadas del mundo. ■

Mercat d'antiguitats i col·leccionisme de Lleida, Rambla Ferran, Lleida. Juny 2018.

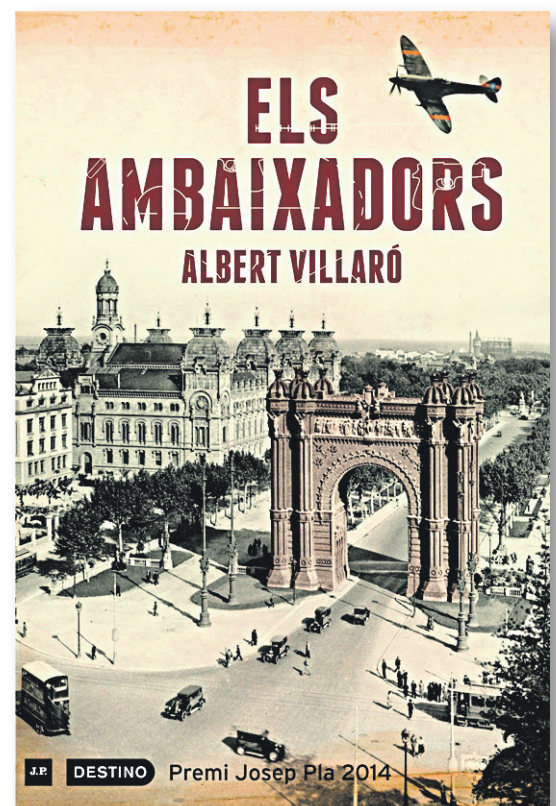
bet. Esclar, van guanyar la guerra del seixanta-dos contra els americans i el millor del cas és que s'ho van creure. Eren els àmons del món: sis anys més tard col·locaven un home a la Lluna i, l'any vuitanta, la primera colònia fixa, que encara hi és i ara fan una ampliació, diuen. Després les coses van canviar, a poc a poc. Els ianquis s'han anat espavilant: l'any dos mil van arribar a Mart, mira, i els van deixar amb un pam de nas. Però als anys setanta els rusquis tallaven el bacallà. Aquí el govern era de coalició. Els del partit comunista més els d'esquerra. Estaven a matar, però ja se sap que el poder et fa empassar tota mena de grapals per tal de conservar-lo. Ah, que he de parlar d'Espanya. Ui, això és més complicat. A veure si ho recordo bé. L'any seixanta-vuit, o el seixanta-nou, no t'ho sé dir exacte, els militars joves espanyols van fer un cop d'estat. Es veu que n'estaven tips. Van fotre fora Sanjurjo, que governava des del trenta-sis. Aquest sí que era un supervivent: l'únic dirigent europeu que havia sobreviscut a la guerra. El van fotre al carrer i van passar uns anys molt complicats, fins a les eleccions del setanta-dos, em penso que era, les primeres que feien des del temps de la seva república. Va guanyar-les un antic falangista reconvertit en democristià, el senyor Ridruejo. Que què és un falangista. Per entendre'ns, com un nazi, però en castellà i de secà. Bueno, havien de fer eleccions. A l'hivern del setanta-cinc, o a començament del setanta-sis. I en aquestes, que apareix del no-res el general Franco. Havia passat quaranta anys desaparegut. ¿Que qui era Franco? Bé, aquest era el general que fa fulminar la república espanyola, l'any trenta-cinc. Tot solet, amb l'ajut dels seus amics militars. Va ser molt bèstia. Però semblava que se l'havien carregat o que havia tingut un accident d'avió, el trenta-sis. Si t'emboliques amb les dates, parem, Mariona. Jo no les tinc gaire segures, però em penso que va per aquí la cosa. Però resulta que no estava mort. Va i torna a treure el nas: s'havia passat què se jo, trenta-cinc anys a Amèrica, en una colònia de nazis de veritat. I va i el paio, que ja era vell, es presenta per esvalotar el galliner. Diuen que ell no aniria a les eleccions, però que havia preparat un partit de fatxes joves que ho petaria tot. Però se'l van carregar. No sé si ho has vist mai: en un programa de tele, en directe. L'estaven entrevistant, havien aconseguit encarrar-lo amb un que deien que li havia posat una bomba a l'avió, quan va desaparèixer el trenta-sis, i va i li engega un parell de trets al pit, davant quatre milions d'espectadors que es van quedar amb un pam de nas. Deien si era català, aquest que el va disparar, però no ho han pogut demostrar mai. A mi, si em preguntes, em fa l'efecte que sí: sempre hi ha que et jura que coneix algú que posa la mà al foc i diu que era una mena d'espia de la república, un que havia estat capellà. També diuen que aquell assassinat va ser com una mena de carambola: una acció que en desencadena una altra i encara una tercera que ni se sopitava en el moment de picar la bola. Però jo no ho sé, pobre de mi. ¿Que com van anar les eleccions? Em penso que després de l'assassinat tota l'oposició democràtica espanyola es va aliar, per fer de tap als soviets i als feixistes, i diria que van guanyar. Aquí, després, l'Ardiaca va perdre, i van posar l'Artis-Gener de president. Era bon paio, aquest, jo el vaig conèixer. ¿Què més vols saber? ■

Treball de recerca

ALBERT VILLARÓ
ESCRITOR

—Mira, noia, no ho sé. Ha passat molt de temps, ja. ¿No t'ho podria explicar el teu pare, això? Ah, no. Era massa jove, de manera que hauria de ser el padrí, t'ha dit el tutor. Com si no tinguéssim altra feina, a fededéu. ¿I per a què dius que és, aquest qüestionari? ¿Un treball per a l'escola? No en volia sentir d'altra. ¿Per què no us fan fer coses normals? No sé: fer un herbari, l'arbre genealògic, tenir quatre cucs de seda en una caps de sabates. No senyor, taller de memòria. Toca't els ous. Si no en tinc, jo,

de memòria. A veure. L'any setanta-cinc. El president de la república era Pere Ardiaca. Això ho trobaràs a tots els llibres. Era comunista, molt amic dels russos. No dic que no fos bona persona, no, però anava amb males companyies. Una mica tossut, semblava, i sempre fotia aquella cara d'emprenyat, com si s'hagués empassat un glop de vinagre. En aquell temps, els russos semblava que es menjarien el món. Tothom anava de cul per aprendre l'idioma, amb aquelles lletrotres tan estraletes que tenen com a alfa-

Pont Romà sobre el riu Ter,
amb Sant Romà de Sau al fons.
Osona. Maig 2017.

Museo de la Memoria Histórica.
Madrid. Setembre 2012.

Jordi V. Pou

(LLEIDA, 1968)

“Sóc fotògraf, sóc un mentider, creu-me”

La cita que precedeix aquestes línies pertany al mateix Jordi V. Pou, un artista que ha fet de la fotografia el seu mitjà d'expressió. La seva aproximació al llenguatge fotogràfic sempre ha estat crítica des d'un punt de vista formal, conceptual i tècnic. Des d'un bon principi ha qüestionat la veracitat i l'objectivitat que es pressuposa a la fotografia, d'aquí que els seus projectes siguin una invitació a un terreny desconegut o ens forcin a negociar d'una altra manera amb la realitat i la nostra quotidianitat.

Amb *Kokovoko* ens va fer viatjar a un país que no apareix en cap atlas, però que té la seva pròpia cartografia i una atmosfera vaporosa i, de vegades, asfixiant. A *LEO 450-770* va interactuar amb un satèl·lit per captar tota una sèrie d'accions a la ciutat de Lleida. A nivell tècnic va ser un dels pioners, amb tota una legió d'artistes internacionals, a promoure l'Iphonegrafia, un descobriment que va obrir una nova via d'interès en el seu treball i que ha acabat influenciant altres projectes.

Aquesta vegada ha partit d'una pregunta excitant: què hauria passat si la guerra civil l'haguessin guanyat les forces democràtiques? És més, i si els feixistes no s'haguessin mai revoltat contra la República? Les imatges, com la mateixa història, tenen molts nivells de lectura.

ANTONI JOVÉ

Captura de Google Street View trobada al web StreetViewFunny.com. Llanos de Carrillo, Castilla la Mancha. Agost 2015.

Detenció d'El Borbón' al port de Marbella. El nét de l'últim rei d'Espanya, Alfons XIII, està acusat de blanqueig de capitals. Juny 2014.

Té història, l'Institut d'Estudis Ilerdencs?

Manuel Lladonosa i Marc Macià
IEI, 75 anys
Institut d'Estudis Ilerdencs, 197 p.

JAUME BARRULL PELEGRÍ

Malgrat el títol, el llibre només repassa la història de la institució fins a la reforma que es va produir el 1986

L'edat de la potsveritat que ens ha tocat viure fa que l'esforç literari per construir un passat que hauria pogut ser, si no hagués passat allò que va succeir, sigui una broma de col·legials. De fet, l'instint per arreglar la narrativa històrica als interessos del poder, o simplement amb la bona intenció d'abellir el passat d'una comunitat, és tan antic com la mateixa disciplina. Avui, les tècniques publicitàries, summament sofisticades, poden convertir fàcilment una història poc presentable en una *públic història* llampant i atractiva. I, pròpiament, sense mentir!

No sé si tot plegat no es podria relacionar amb la història que ens ocupa, la dels primers 75 anys de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI) ja que aquesta era una candidata perfecta al maquillatge. Tanmateix, cal reconèixer, amb satisfacció, que l'anterior directora de la institució, la senyora Montserrat Macià, va agafar el toro per les banyes i va encarregar l'empresa als historiadors Manuel Lladonosa i Marc Macià. Aquests no es van trobar amb una empresa fàcil: d'una banda l'IEI ha jugat un paper important, sovint polèmic, en el desenvolupament de la cultura lleidatana; de l'altra, el període abastat –de la dictadura al postautonomisme– és certament complicat. Els autors ho aborden amb gran coneixement de causa i el llibre acaba essent molt més que una història de l'IEI.

Aquest va ser creat en plena postguerra civil de manera que assumia –uns potser perquè no quedava més remei, però molts altres amb autèntic entusiasme– els principis substancials de la dictadura, entre ells la confessionalitat catòlica (el principi que més va resistir els canvis) i la fi-

delitat al Caudillo. Com tantes altres institucions creades en aquella època, l'IEI es proposava fomentar la cultura i els valors locals, és a dir, provincials. En el nostre cas això volia dir prescindir del fet que la nostra cultura (i sobretot la nostra història) formava part de la cultura (i de la història) de Catalunya; aquesta concepció va propiciar una ideologia provincialista que s'esforçava a presentar les comarques lleidatanes com una entitat distinta de la catalana: el leridanismo. Aquest, amb el temps, es va convertir (si bé més matisat) en el darrer reducte identitari d'un grup significatiu de consellers i en l'argument principal de la impugnació de la institució per part de l'antifranquisme.

Des d'aquesta perspectiva, els autors posen de relleu les continuïtats, humanes i culturals, d'alguns d'aquests trets fundacionals a través d'una anàlisi de les arrels personals, socials i culturals dels homes que van posar en marxa i van governar la institució fins a la seva reforma ja a la dècada dels vuitanta. Una anàlisi que beu tant de les fonts convencionals com de la veterania d'un dels autors. Durant la dècada dels seixanta el context va anar canviant i ens van anar introduint petits canvis, alhora que es posava de manifest les dificultats per abordar eficaçment la reforma dels vells estatuts, tan en el si de la mateixa institució com a la Diputació.

A més d'aquestes consideracions generals, els autors fan un balanç exhaustiu del paper de l'IEI com a difusor de la cultura i com a centre de recerca (aquesta sovint supeditada als interessos dels mateixos consellers). I alhora, els seus límits. Posen en valor, sobretot, les aportacions en el camp de les ciències naturals i s'analitza, amb cert deteniment, l'activitat en el camp de l'arqueologia, on l'IEI va desenvolupar, durant anys, un paper destacat, potser no sempre encertat i sovint discutit. El llibre es tanca amb una anàlisi extensa del debat encetat als inicis de la Transició i que va acabar amb la reforma aprovada el juliol de 1986 per la Diputació presidida per Ramon Vilalta. Cal suposar que el balanç d'aquesta etapa es farà en un nou lliurament per força tan interessant com aquest primer. ■

En paz con el mundo

Jorge Gimeno
Me despierto, me despierto, me despierto
Pre-textos, 96 p.

LORENZO PLANA

Sobresaliente y purificador poemario de encuentro con la plenitud del viaje

Este nuevo y pletórico libro de poemas de Jorge Gimeno (Madrid, 1964), autor también de obras de culto como *La tierra nos agobia* o *Espíritu a saltos*, es la consagración definitiva de un poeta que siempre ha ido a buscar su maná en solitario, y ahora recoge todo el fruto de su soledad verdadera. Todo apuntaba a un definitivo despertar, algo se escondía en estos libros precedentes que presagiaban una especie de resurrección. *Me despierto, me despierto, me despierto* es una indicación al hombre de hoy de lo conveniente que es pasar página vitalmente a la negatividad, y encontrar un dial de transparencia y amistad con el cosmos. Obra sobre viajes, y obra sobre un viaje interior, esta búsqueda del ideal de una mujer cómplice trenzada con el hablar de una conciencia, nos lleva por un Oriente que, otra vez, sitúa en tela de juicio el alma corrosiva de Occidente. Aquí el lenguaje resulta siempre sorpresivo, casi golpeado por estupefactos exactos y luminosos. Jorge Gimeno es el pionero en esta tierra de hallazgos y duende.

De algún modo, el autor plantea el fin de la Historia, el abismo de la metafísica. Si lo observamos filosóficamente, Kant se resignaba a su infinito replanteamiento, mientras Wittgenstein puntualizaba que lo que no tiene solución no es un problema: su única solución es la di-solución.

Ésta es la clave de este libro, saber diluirse sin traicionar a nada ni a nadie. Aunque bien es cierto que a su vez crea un poderoso andamio; hay mucho mundo real en el libro de Gimeno. Y como afirmaba Giorgio Agamben refiriéndose a la Stimmung, lo que está en cuestión es la posibilidad, para el hombre hablante, de hacer la experiencia del nacer mismo de la palabra. Acordemente, Jorge Gimeno se anticipa al lenguaje, “arroja y destina al hombre fuera de sí en una historia y en una tradición”. De ahí surge este libro tan esférico y con tantas resonancias enriquecedoras. Gimeno, como quería Agamben, se aferra al origen, encuentra la palabra verdadera y completamente suya, para brindársela a la actualidad. Pues la humanidad de este logro nos remite una y otra vez al corazón del siglo XXI. El lector se percata así de que este gran castillo de sensualidades es una gran paradoja simpática, narrable e inenarrable a la vez, en la que una voz hallada a través de una desmesurada vocación establece un laberíntico juego de generosidad. Lo que ocurre es que el laberinto nos acoge, y siendo afablemente tortuoso, nos conquista. El poeta ha tocado tantos palos en este poemario lleno de una sabiduría “demostrada”, y lo ha hecho de forma tan natural, enfrentándose al dolor y al placer con la misma lucidez cargada de amor, que probablemente nos hallamos ante un acontecimiento de cara no solo hacia el presente sino hacia un delicioso futuro. Este recinto fractal es un Aleph engrandecido, con el suficiente espacio como para digerir una sed de incógnitas y misterios. Finalmente, se trata de un gran magma creativo realizado por un orfebre muy capaz. En ningún momento resulta rimbombante este estudio vital de nuestro orbe. Haciendo caso a San Juan de la Cruz, Jorge Gimeno ha escogido siempre caminos que parecían poco indicados. Se trata pues de una epifanía, de una catarata dentro de nosotros. ■

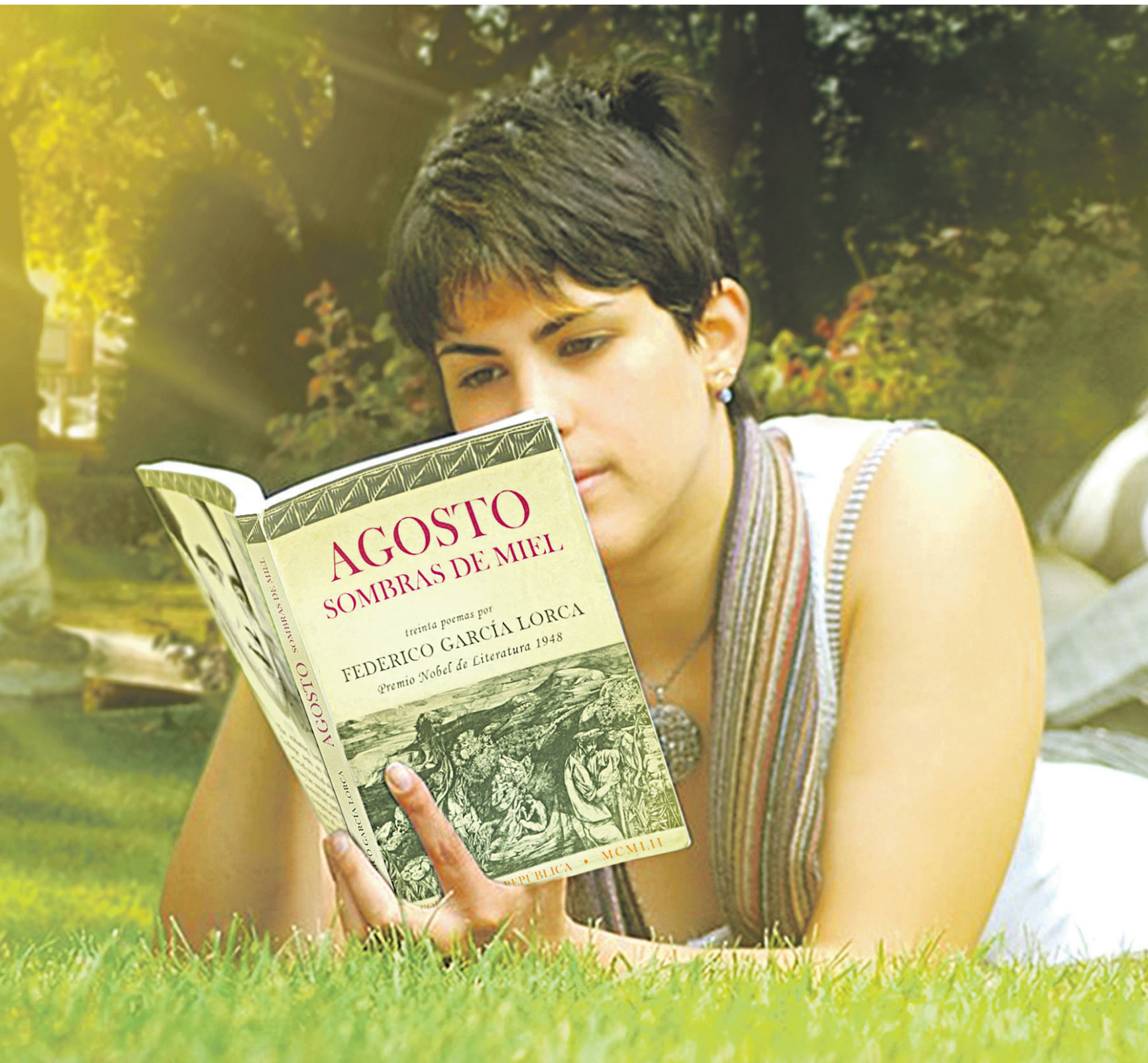
Henning Mankell
Botes d'aigua sueques
Traducció de Montserrat Pagès Vila
Tusquets, p. 381.

MARISA TORRES BADIA

El comiat i la darrera investigació vital del pare del gènere negre dels Països Nòrdics

Aquest novel·la de Henning Mankell (Estocolm, 1948-Göteborg, 2015) és tot un exercici de puresa i catarsi extrema, una història íntima situada al final de la vida que desenvolupa, en suma, una sentida i propera reflexió sobre l'amor i l'existència. No estranya una prova així en l'autor dels relats de la coneguda sèrie televisiva del comissari Kurt Wallander, avesat a històries, com la de *Botes d'aigua sueques*, que apleguen vivències personals i obren camí al sentiment de la vellesa. Com si es tractés d'un joc de miralls confrontats, a *Botes d'aigua sueques* el relat vivencial conflueix amb el text fictici. Mankell sintetitza així, en una sola veu –la seva i la del seu personatge– el final d'una etapa de la vida en la qual el sentiment de l'amor també reclama el seu espai. Relat autobiogràfic o no, tant se val, el lector podrà gaudir d'una mena de segona part o continuació de la novel·la

Diada de Sant Jordi.
Camps Elisis, Lleida.
Abril 2018.

La tardor vital i pòstuma del creador d'en Wallander

d'èxit anterior, *Sabates italianes* (2006), on un solitari metge jubilat es va descobrint a ell mateix a mesura que avança la foscor final.

Ara bé, com diem la personalitat de l'escriptor suec traspasa de dalt a baix el text. Un narrador com Mankell, considerat una icona de la literatura contemporània del seu país, que va popularitzar el gènere negre fins a nivells insospitats i que, altrament, creia que la seva posició no només li permetia, sinó que també l'obligava, a denunciar críticament les ferides socials, sorprèn amb un nou registre de la seva inconfusible manera de fer: un registre àcid, eixut i amargant, que no oblida reflectir, com en la seva sèrie negra, els temps posteriors a l'enderroc del mur de Berlín, l'època del desencís suec i, per extensió, l'ombra del desencís universal de tota societat desenvolupada o moderna. El model de la idealitzada socialdemocràcia sueca s'ensorra i, amb ella, ho fan també els fonaments de la vella fortificació familiar. Hi ha una imatge, en aquest sentit, que rebla el clau d'aquesta tardor vital del "jo" narratiu en comunió amb el "jo" vivencial. Arrenca en una estació prehivernal, l'estació dels sentiments propers

al darrer sospir, i amb una imatge demolidora, simbòlica i purificadora alhora, assistim a l'escena de les flames que devoren els fonaments de tota una vida. L'edifici familiar del protagonista, Fredrik Welin, s'ensorra davant el desconsol i la tremolor d'un home pragmàtic, però vell. Un foc que neteja i que, alhora, obliga a començar o deixar-se dur per l'abandonament. Narrada en primera persona, *Botes d'aigua sueques* està esquitxada de confessions d'un autor que la crítica ha titllat –no sense ironia, ben sovint– d'escriptor polític, poètic o prolífic, i del qual, en alguna ocasió, s'ha dit que fluïxjava en els seus finals. De ben segur que té més aviat una importància relativa que els finals fluïxegin o no: la seva destresa en la creació dels matisos dels personatges i la magnífica descripció dels ambients i de les trames, excel·leix a bastament.

Sens dubte, la importància i mèrit de Henning Mankell rau que ha sabut donar veu al desencant dels anys noranta als Països Nòrdics, on és considerat, d'una banda, el precursor de la segona onada d'escriptors de gènere formada pels mediterranis Jean Claude Izzo, Andrea Camilleri i Petros Mårkaris, i, de l'altra, la baula principal

en la transmissió del llegat de Maj Sjöwall i Per Wahlöö entre els escriptors de l'anomenada invasió nòrdica contemporània. O, dit en altres paraules, Mankell ha refundat la novel·la policíaca d'arrel política en l'àmbit dels països escandinaus. Títols com *Bergsprängaren*, *Assassins sense rostre*, *Els gossos de Riga*, *La cinquena dona*, *Amb l'alè al clatell* o *L'home que somreia* són familiars per a milers de lectors, com ara ho serà, un cop més, *Botes d'aigua sueques*.

Paga la pena no oblidar l'obra d'aquest escriptor, fervent amant del teatre –va començar com a autor i ajudant de direcció al Riksteater d'Estocolm– i persona que, com ell confessava, escrivia sempre dintre de la tradició literària més antiga, la que utilitza el mirall del delictes i el crim per reflectir la societat. "De què parlen les tragèdies gregues, sinó de crims?", havia manifestat Mankell en alguna ocasió. Aquest cop el lector no en tindrà, de crims, però la intriga, la sospita i un incendi vital de primera magnitud seran ingredients suficients perquè els amants de Henning Mankell puguin reconèixer, i gaudir a manera de testament, el seu autor de sempre. ■

Elegia a l'Apol·lo

“Des d'aquí dalt veig cares força serenes...”
Sobre l'atri, en Toni s'aclareix la veu, un flaix li il·lumina la cara. Una persona aixeca tots dos braços. A les mans duu un dispositiu, preparat per gravar.

“Primerament, deixeu-me dir que no sóc un gran orador. Parlar en públic no és quelcom que faci amb freqüència, així que m'haureu de perdonar per avançat.”

La seva breu pausa omple de silenci la sala.

“Bé... segur que tots els aquí presents recordeu aquella tarda d'estiu en la qual l'Apol·lo va reunir la seva dona, fills, néts i besnéts per celebrar el seu centenari com mai ho havia fet ningú. Sí, l'Apol·lo era un home a qui agradava impressionar, sens dubte. Hologrames multicolor sobre un pastís fosforescent que l'Apol·lo no podia apagar ni amb tot l'alè que els seus pulmons sans li atorgaven. Un ball amb la seva estimada Helena, completament “improvisat”, sota una llum digna dels millors escenògrafs i davant l'atenta mirada d'un grup d'objectius ansiosos per agafar el millor pla. I què me'n dieu de la jugada que et va fer, Fiona? Ningú es va perdre l'entranyable moment en el qual el teu besavi feia creure a una criatura de dos anys que el refresc que es bevia era en realitat un elixir creat perquè mai et fessis gran. La teva cara... la de rialles que va acumular...”

La gent asseguda a les fileres dels bancs riu tímidament.

“Sí... segur que tots els que us trobeu avui en aquesta sala ho recordeu... fins i tot els que, com jo, estàveu a quilòmetres de distància aquell dia.

Mireu, si sóc sincer, no entenc aquesta obsessió de voler viure cada cop més.

És cert que ja quasi no tenim dolors d'esquena, que ens operem dels malucs amb la mateixa facilitat amb la qual els nostres besavis feien la compra a principis de segle, que ningú recorda què és un accident de cotxe, i que tenim una vista de falcó fins a l'últim cop que acluquem els ulls. Tot i això, us heu preguntat algun cop si esteu llençant les vostres vides?”

El xiuxiueig creixent dels presents no amaina la veu d'en Toni. Els dos braços, impassibles, segueixen erigits.

“El meu pare, l'Apol·lo, va complir 150 anys tot just el juliol passat. 150 anys!

I aquí està el seu fill, llegint el seu panegíric sense res rellevant per explicar sobre la seva vida. Tot i no haver estat al seu costat des del dia que en va fer cent, estic segur que va seguir essent un bon germà, marit, amic, cap, avi i besavi; però també us puc assegurar, sense saber-ho de primera mà, que el fet més rellevant de la seva vida des que vaig marxar és el que esteu presenciant avui.”

Una mà tímida prem el disparador mentre se sent un esclai de fons.

“Que a part del menjar gratuït, l'adéu que avui li dediquem a l'Apol·lo ens serveixi per reflexionar, quelcom que sorprenentment fem poc i malament, segurament perquè tot el que hem de creure ja ens ho *suggerixen* d'altres cada cop que girem el cap.

Ens hem oblidat de viure? És que ja no sabem sentir?”

En Toni es mira al públic, buscant alguna mirada de complicitat que no arriba.

“M'agradaria que, per un segon, ens imaginéssim que la vida és curta, tant com ho podia arribar a ser abans. Imaginem-nos que, en qualsevol moment, tant a qualsevol de nosaltres com a aquells que tinguem més a

prop, la mort ens pogués arribar sense saber-ho, en qualsevol moment i sense previ avís.

Podreu veure les gravacions d'aquell aniversari tan fantàstic en el qual l'Apol·lo semblava feliç al vostre costat però, sereu realment capaços de reviuire qualsevol dels fets destacables que una càmera no va arribar a copsar? Recordeu què és el que més il·lusió li va fer aquell dia? Recordeu alguna de les sentides converses que estic segur que vàreu tenir amb ell? M'agradaria que qualsevol de les persones que va estar allí compartís amb nosaltres algun dels bons moments que va passar amb ell aquella tarda...”

El silenci és absolutament sepulcral. Un segon parell de braços apareixen per sobre dels caps dels presents, apuntant la càmera cap a en Toni.

“Davant aquesta allau d'anècdotes, no em queda cap més remei que continuar.

M'agradaria que pensem, ni que sigui per un segon, que la mort no és un fet programat, com ara; que no pagués la pena estar asseguts veient la vida d'altres passar, que no poguéssim parar a plantejar-nos els *perquès*, els *i sis* ni els *peròs*. Hem estirat tant el temps i en tenim tant a les nostres mans que no fem res amb ell. Hem perdut el sentit de la urgència. Ja no tenim gens d'interès a conservar un record com aquell bé que només nosaltres com a individu podem preuar; sinó que hem de compartir allò que la societat creu que la resta envejarà. Si poguéssim tenir aquest neguit, no voldríem viure els records i assaborir-los com qui es beu l'últim glop d'aigua en un desert en comptes de perdre el temps capturant-lo?

Per què no deixem de viure la vida d'un altre, d'esforçar-nos a fer que l'únic que es recordi de nosaltres sigui un grup d'instantànies que immortalitzen moments que no han existit mai?

Gaudeix d'aquella pel·lícula del teu director preferit que et queda per veure, tira't a una piscina en ple hivern, o fes la volta al món si algun cop va ser aquest el teu somni i no el d'un altre. Prova de fer quelcom que t'ompli sense la necessitat d'haver-ho de compartir amb la resta.

Tot i els anys que tenim a les espatlles, poques vegades creiem que, amb la quantitat de temps que tenim a les nostres mans, ens quedarà mai quelcom per dir, algun lloc per visitar o algú per conèixer. Però el més trist de tot és que sí, que ens n'adonem, però quan ja sigui massa tard.

Així, de què serveix morir de vell? Quin sentit té tenir data i hora del nostre funeral des del moment en el qual apareixem en aquest món? Quin sentit té viure mirant dins una pantalla en comptes de mirar cap al que realment està davant dels nostres ulls?

Que no ens facin creure que només en podem viure una, de vida, si tenim tant temps a les nostres mans. No hauríem d'oblidar que l'espècie humana és aventurera per naturalesa; si no hi hagués hagut exploradors al llarg de la història, avui en dia no coneixeríem el món ni el que hi ha més enllà. Trobem-nos, redescobrim-nos, aventurem-nos. Fem que aquests 150 anys valguin la pena, però per nosaltres, no per la majoria dels nostres seguidors.

Que els que encara creguin en alguna divinitat preguin ara en silenci mentre la resta deixi flotar la seva ment cap a aquells pensaments que el reconfortin d'alguna manera.

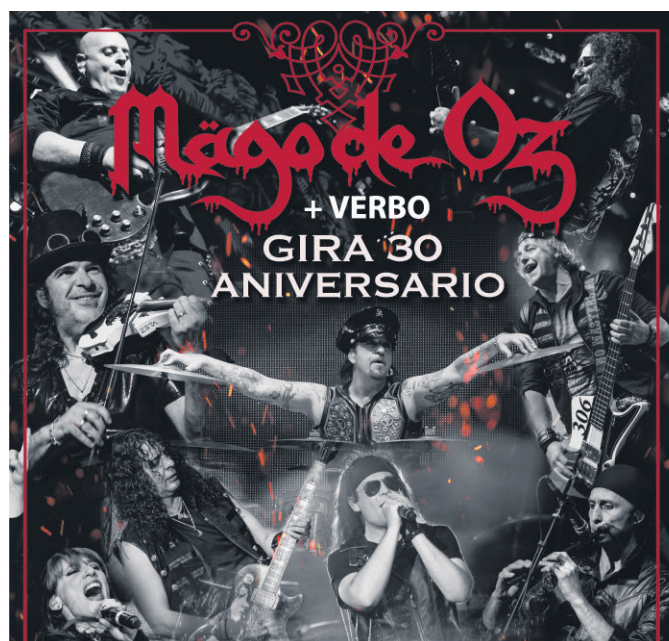
Descansa en pau, Apol·lo”.

Tímids aplaudiments ressonen en les parets blanques, mentre ja són uns vint braços els que apunten al cel. ■

ALICE TAPIOL BREEZE

PERIODISTA CULTURAL I GUIONISTA.

HA ESTUDIAT PERIODISME, COMUNICACIÓ I CINEMA A LA UDL I LA UB. COL·LABORA AMB DIFERENTS MITJANS ESPECIALITZATS

14

SEPTIEMBRE

23h

RECINTO FERIA

15

SEPTIEMBRE

23h

"LA ALGODONERA"

BINÉFAR

Venta de entradas:

AYUNTAMIENTO DE BINÉFAR

LLEIDA:

GRANS RECORDS (Alcalde Costa 11)

HOME GALLERY (Sant Joan 8)

iberCaja

Venta de entradas en cajeros y web

www.entradas.ibercaja.es

ticketmaster

ticketmaster.es

mac

Halcon

vijajes.com

Viajes

